

، ان من الشعر حكمة، (الحديث)

د شعرو شاعري په اړه

شرعي

حکم

Ketabton.com

مقاله

ليکوال
شريف الله قنجا

معرفت

د ژانر ډول..... مقاله

د مقالې نوم..... شعر و شاعري او په اړه يې شرعي حکم

ليکوال..... شريف الله تنها

د تېلفون شمېره..... 0093706996648

برېښنا ليک shariftanha600@gmail.com

د واټساف شمېره..... 0093779385830

سريزه

ځينې منابع شاعر د قام سترگې بولې او وايي چې شاعر د خپل دين، کلتور، ژبې او ټولنې څرگندونکى وي. نو دا چې شاعر دغه درنده ذمواري په خپلو اوږو اخيستې ده، بايد په احتياط سره قدم پوره کړي. ولې چې پوهان وايي درې څېزونه بايد په پام او احتياط سره پورته شي. لومړى قسم. مطلب دا چې د قسم په کولو کې له احتياط څخه کار واخلي. دوهم قلم، ولې چې که د قلم په واسطه يو شخص دواړه جهانه يعنې دنيا او خت گټلى شي، نو دغه دواړه له لاسه ورکولای هم شي او دريم قدم دى چې بايد په پام سره کېښودل شي.

د ځينو شاعرانو شعرونو دې ته اړ کړم چې د شعرو شاعرى په اړه شرعي منابع يعنې قرآن او حديث مطالعه کړم، نو يوه طرحه وه چې د خدا په توفيق او د ملگرو په تشويق مې عملي جامه ورواغوسته.

د دې مقالې له ليکلو څخه زما هدف مقدس دين اسلام، خوږې ژبې پښتو او ادب ته خدمت کول دي او ارزښت يې په دې کې دى چې يو خو موضوع نوې ده او بله دا چې نن سبا ورته اړتيا تر حده ډېره ده.

دا چې په پښتو ژبه کې مې په دې اړه ډېر څه نه وو لوستي، شايد چې زما دا کوچنۍ هڅه يو نوښت وي.

په دې اړه ما ته ډېرې پوښتنې پيدا شوې وې لکه. آيا اسلام مور ته د شعر د ويلو، ليکلو او اورېدلو اجازه راکوي؟ ستر خالق الله رب العزت په دې اړه څه فرمايلي دي؟ آيا د نبي (ع) په وخت کې شعرو شاعري شوې وه او که شوې وه نو نبي (ع) يې په اړه څه ويلي دي؟ له مطالعې وروسته مې دغه ټولې پښتنې ځواب شوې. د دې مقالې په ليکنه کې مې د کتابتوني څېړنې او تشرېحي مېتود څخه گټه اخيستې ده.

نور نو ستاسې او مقالې تر منځ د بېلتون دېوال جوړېدل نه غواړم. په مينه او مننې مو د مقالې لوستلو ته رابولم.

په درنښت

شريف الله تنها

د شعر و شاعری په اړه شرعي حکم

په خپله شاعري کول او يا بل ته د شاعری ورزده کوله په خپل ذات کې کومه بده خبره نه ده، بلکې په عام ډول د ادب علم يوه بنایسته او غوره عمل دی، خو د نورو کارونو پخېر په دې معملې کې هم افراط او تفریط تر سترگو کېږي.

که یو لوري ته ځنې خلک په مطلق ډول شعر و شاعري باطلوي، خو بل لوري ته داسې خلک هم شتون لري چې د شاعری علومو ته ډېر احترام کوي او په دغه احترام کې د انتها تر حده رسېدلي دي.

په دې باب کې معتدله نظریه دا ده، که چېرته په شاعری کې ښه فکر و خیال راوړل شي نو، غوره او گټور څیز دی او خدای مه کړه که چا په شعر و شاعري کې منفي او ناسم مقاصد وړاندې کړل، نو دغه ډول شاعری ته ناسمه او مؤضره شاعري ویل کېدای شي.

مثبت او منفي دواړه ډوله شعرونه د لوستلو او اورېدلو لپاره تر لاسه کېږي. په هر حال د یو معتدل فکر څښتن به په دې اړه دا پرېکړه کوي چې کوم شخص ښه او د اصولو مطابق شاعري کوي نو ښه کار کوي او چا چې خپلې شاعری ته ناسم رنگ ورکړ، نو ناسم کار کوي.

زما په اند شعرو شاعري لکه د ژبې مثال لري، او په پښتو کې یو متل دی چې خپله ژبه هم کلا ده هم بلا. مطلب دا چې ژبه که ښه استعمال شي نو د خدای د رضامندی، د دنیاوي او اخروي گټو سبب جوړېدای شي او که بده استعمال شي نو هم خدای ناراض او هم دې دنیا او اخرت برباد.

یا د شعرو شاعری مثال د یوې تورې او یا کومې بلې وسلې دی، د جهاد لپاره یې کاروې او که د جهاد پر ضد یې کاروې.

شعرو شاعري یو وسله ده چې خدای (ج) یې توان شاعر ته وربښلی دی. دا چې شاعرې د دغې وسلې استعمال په څه ډول کوي اختیار یې د همدې په لاس کې دی.

الله رب العزت په سورة شعراء کې فرمايي:

وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ ﴿١٠٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ ﴿١٠١﴾ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿١٠٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا (الشعراء)

ژباړه: او شاعران چې دي ، په هغوی پسې خو گمراهان خلک روان دي. آيا ته نه گورې چې هغوی په هره كنده کې سرگردان گرځي او هغه څه وايي چې نه يې کوي. ليکن له هغو خلکو پرته چې ايمان يې راوړ، نېک عملونه يې وکړل، الله تعالی يې ډېر ډېر ياد کړ او چې کله پرې ظلم وشو، نو يواځې بدله يې واخيسته.⁽¹⁾

پروفیسور شفيق الرحمن د دغو اياتونو په تفسير کې ليکي: ((پورته چې په شاعرانو کوم بد ويلی شوي دي، په هغې کې هغه شاعران نه دي شامل په کومو کې چې دا څلور صفتونه شتون لري. لومړی دا چې هغه به مومن وي. دوهم دا چې نېک عمله او صالح به وي. دريم دا چې الله ج به ډېر ډېر يادوي. څلورم دا چې د کوم ذاتي غرض لپاره به د چا بد نه بيانوي، البته کله چې د ظالمانو په مقابل کې د حق د مرستې لپاره اړتيا پېښه شي، بيا له ژبې څخه هغه کار اخلي، کوم چې مجاهد له تورې او غشي څخه اخلي.))⁽²⁾

د دغو اياتونو په تفسير کې شيخ ابي ذکريا عبدالسلام الرستمي په تفسير احسن الکلام کې ليکي: ((په دې ايات کې د دويمې شېبې ځواب دی. منکرينو به ويل چې نبي (ع) شاعر دی او دا قرآن د ده شعر دی. د منکرينو په نزد دا ثابته وه چې شاعر شعر لره په درغو بنايسته کوي او په خلکو باندې اثر کوي، نو اوس په دريو طريقو سره ځواب ورکوي. په دغه ايات کې د ځواب لومړۍ طريقه دا ده. استدلال بالصاحب والقرين. يو متل دی چې سړي ته مه گوره، ملگرو ته يې وگوره. يعنې د شاعرانو ملگري گمراهان، بدمعاشان او فاسقان وي او د دې نبي (ع) ملگري سجده کوونکي، ژړا کوونکي او د دنيا سره محبت نه کوونکي دي. د ځواب دوهمه طريقه دا ده چې شاعران بې هوده کلام وړاندې کوي او متضادې خبرې کوي. د دنيا د لالچ له امله د چا مدحه او د چا هجوه کوي. او د يَهيمون په لفظ کې د وگو تگو اوبنانو سره د دوی تشبیه ورکوي چې په هرې کندې کې د خوراک او خښاک په حرص گرځي او هر چې د دې

¹ قرآن مجيد، پښتو ترجمه: فروفيسر شفيق الرحمن

² قرآن مجيد، پښتو ترجمه: فروفيسر شفيق الرحمن، ص ۱۷۱

قرآن او نبي (ع) حال دی، نو د هدايت او حکمت له خبرو څخه ډک دی... دريمه طريقه د ځواب دا ده چې د شاعرانو قول او عمل مختلف وي. د رسول الله (ص) د محبت شعرونه وايي، خو صورت او سيرت يې د هغه خلاف وي. نورو خلکو ته د نېکو اعمالو، سخاوت او داسې نورو ترغيب ورکوي، خو پخپله پرې عمل نه کوي... دا چې په شاعرانو کې په حقيقي مانا مومنان هم شته لکه په صحابه کرامو کې حسان بن ثابت (ض) او نور، نو له دې امله د هغوی استثناء کوي او څلور صفتونه ذکر کوي ايمان، عمل صالح، ذکر کثير او بدله يا انتقام اخيستل. يعنې د دوی په اشعارو کې ايمان او اعمال صالحو ته ترغيب وي، د الله تعالى په حمد او ثنا باندې مشتمل وي. هر کله چې کافران د نبي (ع) د مسلمانانو او يا د اسلام هجوه وکړي، نو دوی لپاره د انتصار او د هغوی په هجوه کې ځوابي شعرونه وايي. ځکه چې دا هم يو ډول جهاد بالسان دی. دا مشهوره خبره ده چې د غشي تپ جوړېږي خو د ژبې نه.))⁽³⁾

په دغو اياتونو کې الله تعالى شاعرانو ته د سرکېبانو نسبت کړی دی، خو دا استثناء يې هم ذکر کړې ده او واضح يې فرمايلي دي. که په شاعرۍ کې دغه دغه ستونزې او خرابۍ شتون ونه لري، د ايمان او نېک عمل تقاضاوې پکې له پامه ونه غورځول شي، شاعرانه تخيلات د دين او مذهب په خلاف استعمال نه شي، نو په دغه شاعرۍ کې هېڅ حرج او تنگي نشته. په دغه ايات الکریم کې د ظالم څخه د غچ اخيستني ذکر په ځانگړي ډول ځکه شوی دی چې په هغه دور کې شاعري د پروياگندې لپاره ډېره مؤثره ذريعه گڼل کېده. کوم شاعر چې به په قصيده کې د يو چا هجوه بيان کړې وه نو، همدغه قصيده به د خلکو په ژبو باندې جاري وه. ځينو فاسقانو د نبي صلی علیه وسلم په اړه داسې اشعار ويلي و چې په دغو شعرونو سره په کفري ټولنه کې پېژندل شوي وو. ځينو صحابه کرمو لکه حضرت حسان بن ثابت (ض) او حضرت عبدالله بن رواحه (ض) د دغو کافرانو په ځواب کې د نبي (ع) په شان کې نعتيه قصيدې وويلې او په دغو قصيدو کې يې د گفارو اعتراضونو ته ځوابونه ورکړي و، بلکې د هغوی حقيقت يې ثابت کړ. نو په دغه ايات کې الله (ج) د دغو صحابه کرامو (ض) د شاعرۍ تاييد وکړ.

³ تفسير احسن الکلام، شيخ عبدالسلام رستمي: ص، ۳۷۱، ۳۷۰، ۳۶۹

د شعر په اړه نبي (ع) فرمايي:

ان من الشعر حكمة. (4)

ژباړه: له شک څخه پرته ځينې شعرونه د حکمت درلودونکي وي.

د حکمت ويي (لغت) بېلابېلې معنې لري لکه: عقل، پوهه، څرکتيا، مصلحت، خير خواهي، غوروالی، درملنه، د يو څيز حقيقت، تدبير، جوړښت، هغه علم چې په هغه کې مشاهده، غور او فکر او په دلايلو سره حقيقت معلومېږي، منطق، فلسفه او داسې نور...

مور داسې شعرونه لرو چې په هغو کې داسې خبرې ذکر شوي وي چې عقلمند ورڅخه پند اخيستلای شي. لکه يو شاعر ليکي:

د ساعت تک تک هسې تک مه گڼه

د ژوند په ونه دې د تبر گوزارونه کېږي

داسې ډېر اشعا به مو تر سترگو شي چې په هغو کې به د د علم او پوهې خبرې راغلي وي. لکه رحمان بابا چې وايي:

کــــر د گلو کره چې سيمه دې گلزار شي

اغزي مه کره په پښو کې به دې بنــــار شي

ته چې بل په غشو ولې هسې پو شــــه

چې همدا غشی به ستا په لور گوزار شــــي

ځنې شعرونه داسې هم شته چې انسان ته د ځيرکه اوسېدلو پېغام ورکوي او د دروند خوب له سلسلويې روباسي. چې لاندې بيتونه يې ښه بېلگه کېدای شي:

هـر و نه خپله خپله مېوه نيسې

په نارنج کې مې انار ليدلى نه دى

هر سړى د خپل مطلبه پورې يار دى

ما د خداى لپاره يار ليدلى نه دى

دا او داسې نور ډېر شعرونه شته چې په هغو کې شرعي اصول په نظر کې نيول شوي دي او په ټولنه کې د مثبت بدلون لامل کېدلای شي.

د شعر د ويلو لپاره فقهای کرام جلا جلا نظرونه لري.

(۱) حضرت ابن قدامه رحمة الله عليه فرمايي:

د شعر په ويلو کې د هېچا اختلاف نشته صحابه کرامو (ض) او علماو کرامو شعرونه ويلي او ليکلي دي، خو په عربي شعرونو باندې د پوهېدو لپاره دا اړينه ده چې عربي ژبه سمه زده کړاي شي، تر څو د قرآن الکریم، تفسير او حديثونو په علومو او معرفت کې اسانوالي پيدا شي.

(۲) ابن العربي رحمة الله عليه فرمايي:

((شعر د خبرو يو ډول دى)).

(۳) امام شافعي رحمة الله عليه فرمايي:

شعر په خپل ذات کې بد نه ښه څېز دى، بلکې ښه شعر ښې خبرې او بد شعر بدې خبرې دي.

په هر حال په مستقل او پرلپسې ډول د شعرونو ويلو او ليکلو ته علماو مکرو ويلي دي. ولې چې د

نبي (ع) ارشاد مبارک دى فرمايي:

«لان يمتلى جوف احدکم قيحاً خير له من ان يمتلى شعراً»^(۵)

⁵ صحيح البخاري. كتاب الادب باب ما يكره ان يكون الغالب على الانسان الشعرا... ۶۱۴۵.

ژباړه: که له تاسې څخه د یو کس خپته له وینو زو⁶ څخه ډکه شي، له هغه څخه دا بڼه ده چې د هغه خپته دې د شعرونو څخه ډکه شي.

په پای کې به دومره ووايم چې د داسې شعر ليکل او ويل ستونزمنه ده چې په هغه کې دې شاعر د کره کتنې د نظرونو بنکار جوړ نه شي، خو په شعرو شاعری کې د داسې څه وړاندې کول اسان دي چې په سبب یې شعر او شاعر ته د صفت او ستیانې په نظر وکتل شي.

⁶ له وینو زو څخه په دلته حقيقي مانا د مسلمان غيبت وي.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**